

Virkemiddelkatalog grundvand

Virkemiddelkatalog til grundvandsbeskyttelse er udgivet af

SEGES Innovation P/S
Agro Food Park 15
8200 Aarhus N
8740 5000
seges@seges.dk
seges.dk

FORFATTERE
Innovationscenter for Økologisk Landbrug
Erik Fog
Sven Hermansen
Birgit Ingvorsen

Planter & Miljø, SEGES Innovation
Rikke Rørby Graversen
Marianne Haugaard-Christensen
Helle Møller Holm
Poul Henning Petersen
Frank Bondgaard

Produktionsøkonomi
Michael Højholdt

Erhvervsjura Landbrug & Fødevarer
Line Maagaard
Malthe J. Strandby

REDAKTØR
Helle Møller Holm

FORSIDEFOTO
Odder Vandværk ved Fillerup.
Frank Bondgaard

DESIGN & LAYOUT
Mona Olin Hvidberg

November 2023
2. version

Side	Indhold
3	Indsatskrav til grundvandsbeskyttelse på din bedrift
4	Forklaring på BNBO og indsatsområder
6	Generelle opmærksomhedspunkter
7	Sådan kommer du i gang med en BNBO-aftale
10	Adgang og markering af BNBO-arealer i landskabet
11	Virkemidler med fokus på fortsat produktion Energipil Energipoppel Græs og kløvergræs til afgræsning og slet Græs til høproduktion Pesticidfri dyrkning af landbrugsafgrøder Økologisk drift ved rådighedsindskrænkning for pesticider
18	Virkemidler med fokus på klima og biodiversitet Braklægning Skovrejsning Naturlig tilgroning Naturareal med afgræsning eller høslet Vand i landskabet Jagt Solceller
26	Salg og jordfordeling Salg Jordfordeling
26	Flytning af boring
27	Referencer

Indsatskrav til grundvandsbeskyttelse på din bedrift

Dette virkemiddelkatalog er udarbejdet for landmænd og lodsejere, der har jord indenfor indsatsområder i forhold til grundvandsbeskyttelse og dermed står overfor en opgave med at tænke på alternative driftsmuligheder på sin jord. Kataloget vil give inspiration til at tænke i nye driftsmuligheder eller til omlægning til natur.

Kataloget er delt op i forslag til løsninger med fokus på fortsat drift og i løsninger med fokus på klima og biodiversitet. Formålet er at hjælpe lodsejeren og rådgiveren med at skabe et overblik over mulige virkemidler, der kan anvendes i den konkrete situation.

Der vil være hjælp at hente hos landboorganisationer/landbrugsrådgivningen. Ofte kan I samle alle berørte lodsejere indenfor et indsatsområde og forsøge at komme frem til nogle fælles løsninger, som kan gavne alle.

Derudover kan du overveje at indgå i et samarbejde med kommunen, hvis dele af indsatsområdet grænser op til bynær bebyggelse, og du kan overveje muligheden for at afstå noget af din jord, hvis der er interesse for at skabe nye rekreative fællesarealer for landsbyen.

Under alle omstændigheder er det vigtigt, at lodsejere og deres organisationer spiller en aktiv rolle, så der lokalt findes de bedste løsninger, som så vidt muligt kombinerer drikkevandsbeskyttelse og en rentabel landbrugsproduktion.

Virkemiddelkataloget er udviklet af SEGES Innovation med støtte fra Promilleafgiftsfonden.

Kontakt:

Konsulent, Grundvand
Helle Møller Holm
+45 2344 7170
hmhm@seges.dk

Landskonsulent, Planteværn
Poul Henning Petersen
+45 2010 2297
php@seges.dk

Landskonsulent, Virksomhedsøkonomi
Michael Højholdt
+45 2171 7781
mih@seges.dk

Specialkonsulent, Planter & Miljø
Frank Bondgaard
+45 2171 7778
fbo@seges.dk

Specialkonsulent, Erhvervsjura
Line Maagaard
M +45 2122 2762
E lima@lf.dk

Chefkonsulent Økologi
Sven Hermansen
+45 29 31 46 43
sher@icoel.dk

Specialkonsulent, Natur
Rikke Rørby Graversen
+45 2362 8238
rrgn@seges.dk

STØTTET AF

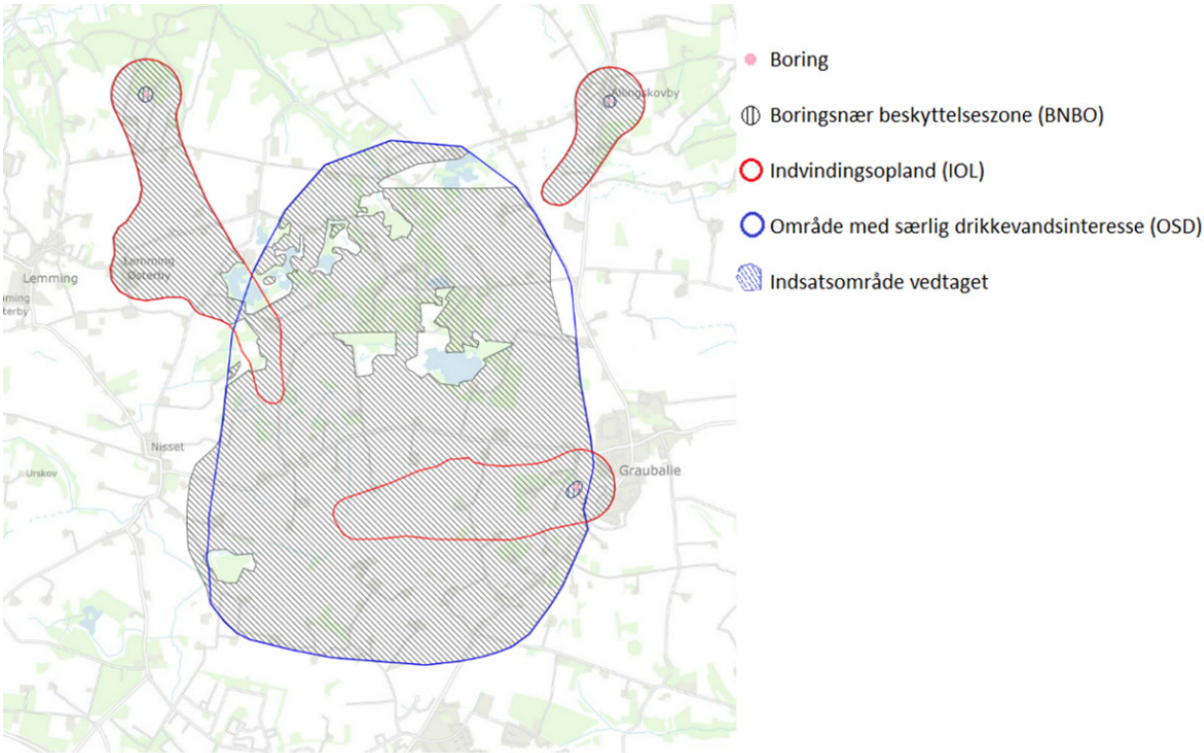
Promilleafgiftsfonden for landbrug

Forklaring på BNBO og indsatsområder

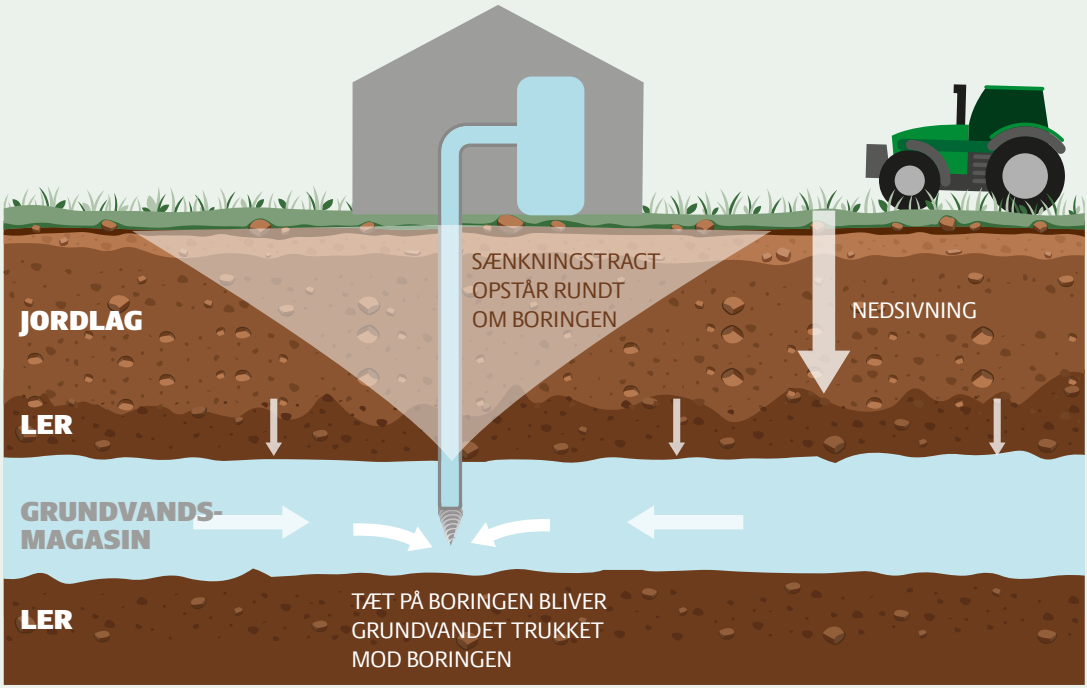
I nogle områder, hvor der er konstateret et særligt behov for beskyttelse af grundvandet til sikring af vigtige drikkevandsinteresser, har politikerne besluttet at prioritere indsatsen og målrette grundvandsbeskyttelsen. Disse områder er udpeget på baggrund af arealanvendelse, forureningstrusler og den naturlige beskyttelse mod forurening. Områderne kaldes indsatsområder og er udpeget under Statens grundvandskortlægning. Yderligere er der udpeget Boringsnære beskyttelsesområder (BNBO). Dette er en administrativt fastlagt beskyttelseszone udlagt omkring almene vandforsyningsboringer. Som lodsejer kan du opleve, at du ejer jord, som ligger indenfor sådanne områder.

I figur 1 er det vist, hvordan BNBO og indsatsområder kan fordele sig. For hver drikkevandsboring med mere end 10 husstande koblet på, findes der et BNBO. For hver boring findes der også et indvindingsopland (IOL). Et indvindingsopland er bestemt ud fra boringens placering, den oppumpede vandmængde, nedbøren, grundvandets trykniveau i jorden og vurderinger på baggrund af andet tilgængeligt materiale (røde optegninger på figur 1). Et indvindingsopland kan være karakteriseret ved at være følsomt overfor nitrat (NFI) og/eller sprøjtemidler (SFI). I forbindelse med den statslige grundvandskortlægning er der også blevet afgrænset områder med særlig drikkevandsinteresse (OSD) (blå afgrænsning på figur 1). Disse områder skal sikre, med en rimelig sikkerhedsmargin, at der også fremadrettet er en tilstrækkelig ren og velbeskyttet vandressource, som kan dække behovet for vand af drikkevandskvalitet.

Både OSD og IOL kan være helt eller delvist omfattet af et indsatsområde (skraverede områder på figur 1). Et indsatsområde kan indeholde en indsats rettet mod brug af nitrat og/eller brug af pesticider, derudover kan en indsats også være et mål om øget monitorering.

Figur 1. Eksempel på afgrænsning af indsatsområder, boringsnært beskyttelsesområde (BNBO), områder med særlig drikkevandsinteresse (OSD) og indvindingsoplande (IOL). Screenshot fra miljøgis.dk/grundvand.

Som lodsejer kan du opleve både at blive mødt af krav i forbindelse med et indsatsområde, og du kan blive mødt af krav i et BNBO. I tabel 1 er lavet en kort oversigt over forskellen på et indsatsområde og BNBO.

	INDSATSOMRÅDE (IO)	BNBO
Beskyttelse	Mod nitrat eller pesticider. Kan føre til nedsat brug af nitrat eller helt ophør. En indsatsplan kan også være at øge monitoreringen.	Oftest kun mod erhvervsmæssig brug af pesticider, men kan også indeholde påbud mod brug af kvælstofgødning.
Areal	Arealet er ofte hele indvindingsoplandet eller området med særlig drikkevandsinteresse, medmindre arealet rummer områder, som ikke medfører mulig forurening såsom naturområder og søer. Størrelsen af arealet er ofte flere hundrede hektar.	BNBO er især bestemt ud fra grundvandsmagasinets tykkelse og den tilladte indvindingsmængde. Øst for Storebælt kan BNBO have et areal fra få hektar op til 540 ha. Vest for Storebælt er BNBO ofte mindre arealer på 2-10 hektar.
Tiltag	Kommunen og forsyningen kan have ønske om at lave tiltag mod brug af kvælstofgødning og pesticider på hele arealet, og der skal som oftest indgås store og brede aftaler mellem flere lodsejere.	Ofte indføres alene tiltag mod pesticider.
Tidshorisont	Kommunerne laver løbende indsatsplaner for indsatsområder, og du kan forhøre dig hos din kommune, om der er planer på vej i dit område.	Kommunerne har risikovurderet alle BNBO for at vurdere, om der er behov for yderligere beskyttelsesindsatser. Når der løbende etableres nye boringer, vil der i takt hermed blive udpeget BNBO, som skal risikovurderes og evt. beskyttes.

For mere uddybende viden om, hvordan indsatsområderne og BNBO er udpeget, henvises til SEGES' tidligere to vejledninger:

Landmandens vejledning om indsatsplanlægning

Scan QR-kode

Landbrugets vejledning om drikkevandets beskyttelse

Scan QR-kode

Generelle opmærksomhedspunkter

Uafhængigt af det virkemiddel, som du vælger på din ejendom, er der en række generelle forhold, som du skal være opmærksom på, når du indgår frivillige aftaler om eller på anden måde etablerer drikkevandsbeskyttende tiltag på din ejendom. På landbrugsInfo kan du læse omkring skattemæssige forhold.

Generelle forhold omkring tidsbegrænsede dyrkningsaftaler

Ved at indgå en aftale omkring løbende udbetaling for en rådighedsindskrænkning er der forbundet visse usikkerheder omkring forholdet til statsstøtteregele. Ved frivillige aftaler er det derfor anbefalet, at der bliver udbetalt en engangskompensation for rådighedsindskrænkningerne. Der er lavet et notat til LandbrugsInfo, som vil blive opdateret, når der kommer ny viden på dette område, læs mere her.

Generelle forhold omkring flere lodsejere i et indsatsområde/BNBO

Hvis der er flere lodsejere, som er berørte af det samme indsatsområde eller BNBO, og der ikke kan opnås enighed omkring indgåelse af en frivillig aftale, kan der indgås aftale med de lodsejere, som ønsker det, og kommunale pålæg for de øvrige /1/.

Generelle forhold omkring erstatningsudmålingen

Den enkelte lodsejer kan anvende arealer til forskellige afgrøder med vidt forskelligt indtjeningspotentiale. Det er ikke lodsejers nuværende afgrødevalg, der definerer erstatningen, men differencen i jordens markedsværdi før og efter restriktioner. Hertil kommer tab af fremtidig fleksibilitet, defigurering af øvrige marker, tab af harmoniareal ved ophør af gødskning og lignende individuelle forhold.

Sådan kommer du i gang med en BNBO-aftale

En aftale om restriktioner for anvendelsen af et BNBO-område skal findes i et tæt samarbejde mellem parterne. Ofte er det den part, som ønsker at lave en aftale, der har initiativet. Men lodsejer kan også henvende sig til vandforsyningerne for at få sat en frivillig aftale i gang. Det kan tage lidt tid for parterne at finde hinanden, og det kræver tæt dialog hele vejen igennem processen.

I 2024 forventes kommunerne at få handlepligt til at indgå aftaler om pesticidfri arealanvendelse i BNBO. Lodsejere, der ophører med at anvende sprøjtemidler i BNBO, vil blive kompenseret for deres tab efter de gældende principper. Størrelsen af kompensationen vil indgå i de frivillige aftaler mellem lodsejere og vandforsyningen. I forbindelse med et påbud vil lodsejeren få mulighed for at få vurderet erstatningen af taksationsmyndighederne på ekspropriationslignende vilkår.

Start på forhandlinger

Det er vigtigt at have en klar aftale om, hvem der skal afholde omkostningerne, når en BNBO-aftale skal indgås og gennemføres, samt at få afgjort hvilke rådgivere der skal tilknyttes opgaven. Det skal ved samme lejlighed også afklares, hvem der afholder omkostningerne, hvis der ikke kan forhandles en endelig BNBO-aftale på plads.

Uvildige individuelle vurderinger og forhandlingsmøder

Du kan som lodsejer have brug for hjælp fra uvildige sagkyndige til at udarbejde et forslag til en erstatningsopgørelse, som kan anvendes i en forhandling.

Lokal markedspris på jord og øvrige værditab

Det er vigtigt, at forhandlingsparterne i et tæt samarbejde finder det bedste bud på en lokal markedspris på jord. Husk også, at hver eneste ejendom i Danmark er unik og kræver sig egen selvstændige vurdering. Øvrige værditab på ejendommen skal også opgøres. Det er vigtigt at få alle erstatningsposter med i forhandlingen og få disse prissat.

Kendelser fra Overtaksationskommissionerne

Principperne fra kendelserne fra Overtaksationskommissionerne kan bruges som en retningslinje i forhold til, hvordan tab af ejendomsværdien skal beregnes, hvilke ulempeposter mv. der også skal medregnes i erstatningen, og hvordan de bliver beregnet.

Arrondering og defigurering

En aftale skal forholde sig til både BNBO-areal og defigureret areal mv., samt hvordan der fremefter vil være adgang til arealet?

Der er flere andre ting i spil

- Tinglysning af en servitut med BNBO kan medføre værditab på jord, konsekvens for ejendomsværdi og belåningsprocent. Kontakt derfor din bank og realkreditselskab.
- Ekstensionsret
- Skattemæssige forhold, ejendomsavance og moms

Skattefrihed

For at opnå skattefrihed er det afgørende, at byrådet har udtrykt ekspropriationsvilje, og at dette er sket, inden aftalen underskrives. Det er anbefalingen fra SEGES Innovation at sørge for dokumentation for dette i form af et referat fra byrådsmødet, hvor byrådet har taget beslutningen. Skatterådet har i et bindende svar fra marts 2023 (SKM2023.185.SR) godkendt skattefrihed på ekspropriationslignende vilkår. Skattefriheden omfatter både arealerne i indsatsplanen og restarealer, som ejeren kan forlange at få omfattet af ekspropriationen. Skatterådet har desuden bekræftet, at erstatning ikke er momspligtig. Hvis aftalerne indeholder erstatning for andre forhold end de erstatninger, der er behandlet i det bindende svar, er det vores anbefaling at drøfte med kunden, om der skal søges om et bindende svar på kundens konkrete aftale.

Tinglysning

Når aftalen er endelig, skal deklarationen tinglyses. Hvis man har betinget aftalen af, at Skat vil give et bindende svar om skattefrihed af erstatningen, skal man afvente dette svar, før aftalen er endelig og dermed skal tinglyses. Det vil i praksis være vandværket, der står for det praktiske og økonomiske ved tinglysning af deklarationen på ejendommen.

Offentlighed om aftalen

I bekendtgørelsen om De økonomiske rammer for vandselskaber står der, at BNBO-aftalerne skal være tilgængelige på vandselskabets hjemmeside, dog ikke med navn på den lodsejer, der har underskrevet kontrakten.

Læs mere om alt dette her

Scan QR-kode

FAKTA

Kendetegnene ved gode BNBO-aftaler:

God dialog, godt samarbejde, dækning af lodsejers omkostninger og en reel forhandlingsproces holdt på et fagligt niveau.

Aftalerne er omfattet af ekspropriationslignende vilkår og betinget af skattefritagelse.

Enighed om at anvende lokale markedspriser på jord eller kompensation for tabte dækningsbidrag.

Principperne fra kendelserne fra Overtaksationskommissionerne bruges som en retningslinje. Og ejendommen får sin egen selvstændige vurdering af uvildige eksperter.

Der er kompensation for både BNBO-areal og defigureret areal. Fremtidig adgang til arealerne er med i aftalen.

Arealer i økologisk drift håndteres som alle andre arealer i erstatningsopgørelserne, da ejendommen på et vilkårligt tidspunkt igen kan blive en konventionel ejendom og dermed har det samme tab af ejendomsværdi som eksisterende konventionelle ejendomme.

Aftalerne kan blive justeret efterfølgende, såfremt staten udstikker nye retningslinjer, hvis parterne kan blive enige om det. Dette skal tilføjes, inden aftalen underskrives endeligt.

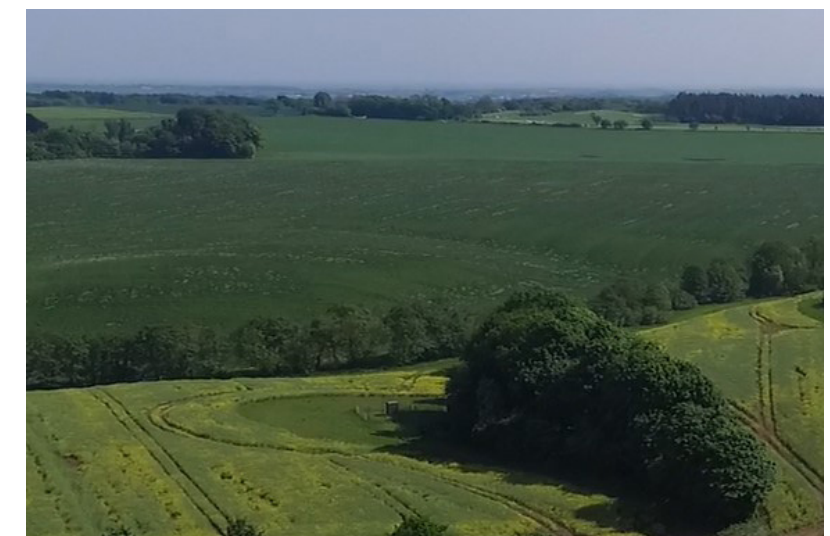
BNBO-aftalerne kan laves på flere forskellige måder. SEGES Innovation har sammen med Danske Vandværker og DANVA udarbejdet en aftaleskabelon. Vær opmærksom på, at der aftales rimelige bodsstørrelser ved overtrædelser af aftalen. BNBO-aftaler vil uden navn på lodsejer blive gjort offentligt tilgængelige på vandselskabets hjemmeside.

Lodsejer har klarhed over de skattemæssige forhold, ejendomsavancebeskatningen og moms samt kender konsekvenserne for ejendomsværdi og belåning.

Læs mere:

Eksempler på vellykkede BNBO-aftaler

Beskyttelse af vandboring i landskabet. En tydelig afgrænsning forebygger, at der sker fejl ved sprøjtning. Dronefoto: SEGES Innovation.

Adgang og markering af BNBO-arealer i landskabet

Den største sikkerhed for ikke at lave fejl vil være at etablere en fysisk markeret adskillelse i marken. Det bør være en tydelig afgrænsning, men det skal dog stadig være praktisk at dyrke arealerne. Det må gerne være præsentabelt og give værdi for lodsejer og naturen. Der kan plantes læhegn, placeres fritstående træer, vildtremiser, græs eller blomsterstriber for at markere BNBO-arealet. En markering med en eller flere kløvede høje egetræspæle kan evt. også være et fint tegn til den, der laver markarbejdet.

Hvis der dyrkes samme afgrøde i BNBO-arealet, som der dyrkes i den øvrige del af marken, er der stor risiko for, at der laves fejl. En oplagt mulighed er at lægge aftalearealerne ind på digitale markkort, så traktorfører kan se det på en skærm, når der køres på arealer med en dyrkningsrestriktion. Dette vil også være en sikkerhed for maskinstationer, men vil kræve, at aftaleafgrænsningerne digitaliseres og kan hentes offentligt et samlet et sted.

Der bør efter forhandling tinglyses en adgang til drikkevandsboring, så der ikke i fremtiden bliver uenighed om adgang til drift og tilsyn.

Blomsterstriber kan være en måde at lave fysisk afgrænsning af BNBO.
Foto: SEGES Innovation.

Virkemidler med fokus på fortsat produktion

Energipil

Energipil kan almindeligvis dyrkes både konventionelt og økologisk. Den økologiske dyrkning forudsætter, at der sker en mekanisk renholdelse af arealet. Renholdelsen skal både ske før og efter etableringen og især i de første år, så ukrudt ikke skygger for pilen. Det er primært græsukrudt, der er udfordringen ved pesticidfri etablering. Dette kan håndteres ved at lave falsk såbed. Pil høstes første gang 3-4 år efter plantning og kan derefter høstes hvert andet til fjerde år i en periode på 15 til 30 år.

Udover at pil kan anvendes som biobrændsel, har pil også en række andre formål, f.eks. flethegn, faskiner og flettede kurve.

Placering

Energipil kan dyrkes på alle arealer, dog må arealerne ikke være vandlidende. For at energipil kan afsættes til varmeværker, skal produktionen være af en vis størrelse. Da både etablering og høst af energipil sker med specialmaskiner, egner produktionen sig bedst på bedrifter, hvor det samlede areal med energipil er større end 5 ha.

Økonomi

Der findes afgrødekalkuler for energipil i regneark på www.farmtal.dk > budgetkalkuler > energipil, som kan inspirere og hjælpe på vej med disse beregninger.

Andre gevinster

Der vil typisk være en reduktion i udledningen af drivhusgasser ved at dyrke energipil fremfor enårige afgrøder. Dels fordi biomassen kan substituere fossilt brændsel, og dels fordi der opbygges kulstof i jorden.

Pil. Foto: Søren Ugilt Larsen, Aarhus Universitet.

Energipoppel

Arealet beplantes med energipoppel, som renholdes mekanisk. Biomassen afsættes til kraftvarmeværker, som bruger flisen til opvarmning. Energipoppel kræver en fugtig jord, dog stiller de forskellige sorter forskellige krav til jorden. For at energipoppel kan afsættes til varmeværker, skal produktionen være af en vis størrelse, og der er krav til kvaliteten af materialet. Der kan bruges græsslåmaskine til renholdelse mellem rækkerne og almindelige skovningsmaskiner, når poplerne kan fældes. Træerne kan høstes ca. hvert 10. år. Lavskovsarealer skal være dyrket efter almindelig dyrkningspraksis. Det betyder, at arealet ikke må fremstå som et udyrket areal, der ikke er holdt ved lige, eller som natur eller vildnis. Arealet skal vedligeholdes som plantage /2/.

Placering

Når poppel plantes som stikling, kræver den varm jord, hvor der samtidig er vand til rådighed. Dog må den ikke plantes i vandlidende jorder, da det medfører dårlig rodvækst pga. iltmangel ved rødderne. Hvis der er meget hjortevildt i området tiltænkt placeringen af poppel, skal det overvejes at hegne arealet ind, så dyrene ikke spiser eller nedtramper planterne.

Økonomi

Der findes afgrødekalkuler for energipil i regneark på www.farmtal.dk > budgetkalkuler > energipil, som kan inspirere og hjælpe på vej med beregninger.

Andre gevinster

Der vil typisk være en reduktion i udledningen af drivhusgasser ved at dyrke energipoppel fremfor enårige afgrøder, dels fordi biomassen kan substituere fossilt brændsel, og dels fordi der opbygges kulstof i jorden.

Regler og krav

Vær opmærksom på, om energipoplen tilplantes indenfor en beskyttelseszone, da dette kræver dispensation fra naturbeskyttelsesloven, hvilket der efter praksis i vidt omfang meddeles afslag på (sø- og åbeskyttelseslinjen, strandbeskyttelseslinjen, fortidsmindebeskyttelseslinjen mv.).

Foto: Colourbox

Græs og kløvergræs til afgræsning og slæt

Arealet lægges ud eller beholdes som græsmark til afgræsning og slæt. Pesticidfri drift af græsmarker kræver mekanisk bekæmpelse af skræpper, og engbrandbæger kræver lugning. Vekslende drift med afgræsning, afpudsning og slæt kan i nogen grad forebygge opformering af disse ukrudtsarter. Der vil være behov for omlægning med jævne mellemrum. Det kan ske i f.eks. havre eller vårbyg, som kan høstes til helsæd, hvis frøukrudt bliver et problem. Afgræsning og slæt vil forhindre, at frøukrudt bliver et problem i græsmarken.

Placering

Græs og kløvergræs kan være aktuelt, hvor der er græssende dyr på bedriften, eller der kan findes afsætningsmuligheder i nærområdet.

Andre gevinster

Græsmarksafgrøde opbygger store mængder kulstof i jorden og har dermed en positiv klimaeffekt.

Økonomi

Græsmarksafgrøderne vil til eget brug normalt overføres til den vejledende interne pris for græs på kvægbrug, hvilket dækker de forventede stykomkostninger og maskin- og arbejdsomkostninger, samt en jordleje svarende til en gennemsnitlig netto forpagtningsafgift, såfremt udbyttet er tilfredsstillende. Dette vil kræve tildeling af næringsstoffer. Skal græsafgrøderne sælges, sættes prisen af markedet, der kan variere. Der kan findes afgrødekalkuler for både permanent græs og græs i omdrift på www.farmtal.dk > budgetkalkuler > grovfoderafgrøder.

Regler og krav

Et støtteberettiget areal skal være på mindst 0,30 ha eller indgå i et sammenhængende areal på mindst 0,30 ha. Man skal her være opmærksom på, at arealer med permanent græs ikke kan være sammenhængende med øvrige arealtyper, som f.eks. omdriftsgræs, korn og raps. Arealer, der har ligget med græs-plantedække i mere end 5 år, får status af permanent græs det 6. år.

Link til uddybende artikel/hjemmeside med mere viden

På LandbrugsInfo finder du artikler omkring ukrudtsbekæmpelse i græsmarker

Græs til høproduktion

Arealet lægges ud eller beholdes som græsmark til hø og dyrkes pesticidfrit. I egne af landet med afsætningsmuligheder for hø til eksempelvis fodring af heste, kan det være en mulighed at dyrke græs til hø. Det er vigtigt at være opmærksom på, at hø til heste ikke må indeholde brandbæger, som er giftig for dyrene. De bedste muligheder for produktion af hø findes derfor på arealer, hvor der på de omgivende arealer ikke findes vår- og engbrandbæger, som kan sprede frø ind i marken.

Placering

Græs til hø kan dyrkes på alle arealer, som er farbare med maskiner. For at forebygge, at der sker fejltagelser ved udførelse af markarbejde, bør der være en fysisk afgræsning til arealer, som dyrkes konventionelt med anvendelse af pesticider.

Andre gevinster

Græs opbygger store mængder kulstof i jorden, og har dermed en positiv klimaeffekt.

Regler og krav

Et støtteberettiget areal skal være på mindst 0,30 ha eller indgå i et sammenhængende areal på mindst 0,30 ha. Man skal her være opmærksom på, at arealer med permanent græs ikke kan være sammenhængende med øvrige arealtyper, som f.eks. omdriftsgræs, korn og raps. Arealer, der har ligget med græs-plantedække i mere end 5 år, får status af permanent græs det 6. år.

Pesticidfri dyrkning af landbrugsafgrøder

Erfaringerne fra dyrkning af forpagtede arealer med krav om pesticidfri drift viser, at fortsat dyrkning af konventionelle landbrugsafgrøder, eksempelvis korn og raps, ikke er realistisk uden tilpasninger af sædskifte og dyrkningsmetoder, der svarer til økologisk produktion.

For muligheden for fortsat dyrkning uden pesticider henvises derfor til afsnittene om dyrkning af græs og energiafgrøder.

Læs evt. også:

Mulighed for fortsat dyrkning – pesticidfri dyrkning

Økologisk drift ved rådighedsindskrænkning for pesticider

Økologisk drift er defineret af et omfattende regelsæt. Omlægning til økologi kræver i første omgang at hele bedriften, arealer og husdyrhold påbegynder omlægning, indenfor 2 år fra påbegyndt omlægning. Økologisk produktion spænder vidt – det kan være et økologisk markbrug med intensiv planteavl, husdyrproduktion, og det kan være ekstensiv naturgræsning. Det er en driftsform med fokus på bæredygtighed, miljø-hensyn, og god dyrevelfærd. Økologisektoren er i konstant udvikling. Principper for den økologiske produktion bygger på robuste og bæredygtige systemer eller sædskifter med fokus på opbygning af jordfrugtbarhed, næringsstofforsyning og ukrudtsbekæmpelse. Sædskiftet på en økologisk ejendom skal opfylde krav om 20 pct. kvælstofsamlende bælgeplanter af omdriftsarealet og 50 pct. kulstoflagrende afgrøder.

Regler og krav

Det anbefales at bruge rådgivning ved omlægning, og det er fortsat muligt at få gennemført et gratis omlægningstjek enten via DLBR-rådgivningsvirksomhederne eller via Innovationscenter for Økologisk Landbrug. I den proces får landmanden gennemgået muligheder, regler og krav for den konkrete bedriftstype.

Økonomi

Bemærk, at der ikke udbetales økologisk arealstøtte eller omlægningstillæg til arealer med en rådighedsindskrænkning for pesticider.

Link til uddybende artikel/hjemmeside med mere viden

På Innovationscenter for Økologisk Landbrugs hjemmeside icoel.dk finder du artikler om omlægning til økologi:

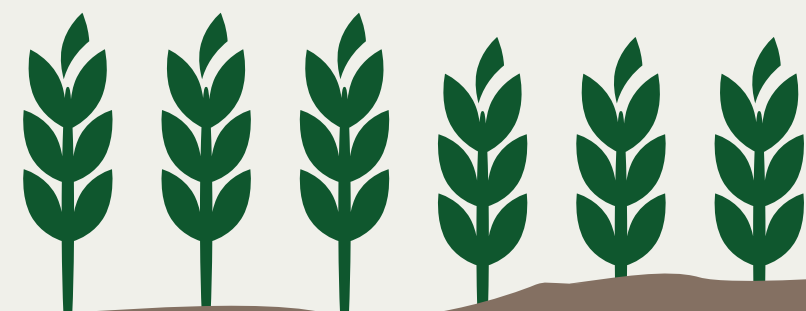
Omlægnings-tjek

Velkommen til økologien

Økologitiltag kan beskytte grundvandet

Virkemidler med fokus på klima og biodiversitet

Braklægning

Hele arealet lægges brak, og arealet holdes pesticidfri.

Placering

Bedst egnet på små arealer og i tilfælde, hvor braklægningen samtidig giver mulighed for at opfylde GLM8-kravet om 4 pct. ikke-produktive arealer.

Ulemper

Det kan give mindre fleksibilitet i sædskiftet, og det kan påvirke dit harmoniareal.

Andre gevinster

Arealet kan indgå som GLM8-areal og dermed tælle med i det regnskab. Det kan evt. også frigive andre GLM8-arealer, så en anden mark kan indgå i sædskiftet.

Regler og krav

Braklagte arealer (slåningsbrak) udlagt i BNBO-områder kan, efter afklaring med landbrugsstyrelsen, anvendes til at opfylde GLM8-kravet om 4 pct. ikke produktive elementer. Landbrugsstyrelsen skriver: "Generelt følger betingelserne for BNBO-arealer bekendtgørelsen af lov om miljøbeskyttelse, der forbyder anvendelse af pesticider, dyrkning og gødskning til erhvervsmæssige og offentlige formål på arealet i beskyttelseszonen. Dermed er afslåning tilladt på BNBO-arealer, arealerne kan bruges som slåningsbrak". Vær opmærksom på, at det er et krav, at braklagte arealer har status af omdrift.

Link til uddybende artikel/hjemmeside med mere viden

Der skal henvises til vejledning om pligtige og husdyrrefterafgrøder og dyrkningsrelaterede tiltag for planperioden 2023-2024

Skovrejsning

Skovrejsning kan være et virkemiddel til områder, hvor der ikke længere må bruges pesticider. Området tilplantes med træer, som vokser op til skov.

Placering

Enhver ejer af landbrugsjord kan umiddelbart plante skov på sin jord, medmindre vedkommendes areal er beliggende i et område, der i regionplanen er udlagt til "skovrejsning uønsket" /4/.

Andre gevinster

Skoven kan være med til at øge herlighedsværdien omkring ejendommen, eller skoven kan være med til at øge et samlet naturareal, hvis den kan lægges op ad allerede eksisterende naturarealer. Skoven vil også give mere plads til natur og vildt og dermed også give bedre jagtmuligheder.

Skoven vil også optage CO₂ til gavn for klimaet.

Klimaskovfonden, Hedeselskabet, Skovdyrkerne og Skovgro kan bla. være behjælpelige med skovrejsning, men landbrugsordningen Privat Skovrejsning kan yde direkte tilskud til selve skovrejsningen.

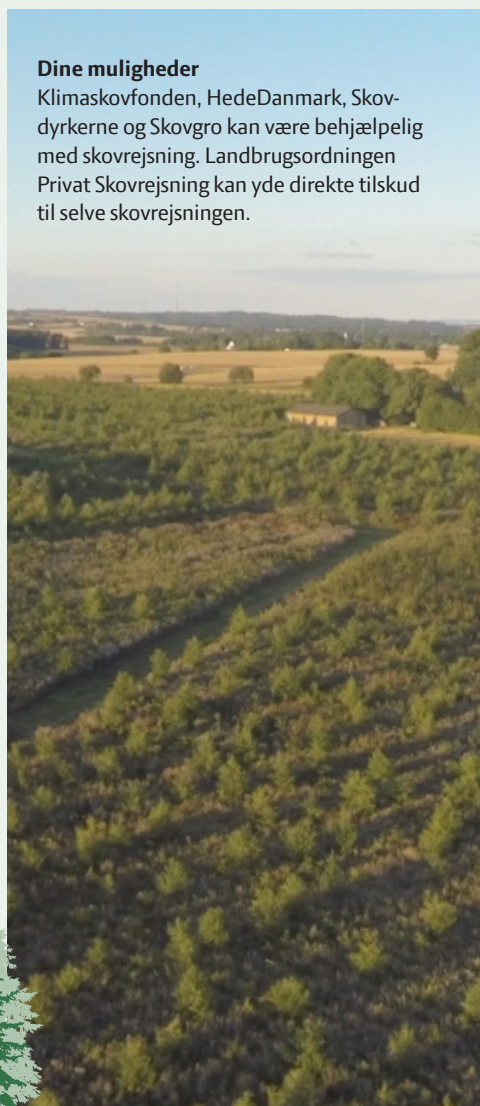

Ulemper

Skovrejsning er en meget langsigtet beslutning, og når først den er etableret, kan det være meget svært at få lov til at nedlægge den igen på grund af fredskovspligten. Derfor er det vigtigt at få lagt den plan, der er rigtig for dig og din ejendom.

Dine muligheder

Klimaskovfonden, HedeDanmark, Skovdyrkerne og Skovgro kan være behjælpelig med skovrejsning. Landbrugsordningen Privat Skovrejsning kan yde direkte tilskud til selve skovrejsningen.

Link til uddybende artikel/hjemmeside med mere viden

For at finde den bedste løsning til netop din bedrift, anbefales det at kigge i "Vejledningen om tilskud til Privat Skovrejsning 2020".

Læs evt. også: Skovrejsning som redskab til grundvandsbeskyttelse

Naturlig tilgroning

Arealet henligger urørt med henblik på at lade buske og træer indvandre af sig selv. Over en lang periode vil arealet få karakter af skov.

Andre gevinster

Stor gevinst for biodiversitet og klima. Der vil opstå en udvikling med forskellige grader af lysåbne områder og områder med skov og krat. Det giver flere levesteder for forskellige arter af dyr og planter og dermed en højere biodiversitet end ved en plantet skov etableret ved traditionel skovrejsning.

Regler og krav

Arealet skal anmeldes til kommunen for at blive fritaget for rydningspligt. Skove, der udelukkende er anlagt ved naturlig tilgroning, kan først blive omfattet af fredskovspligt, når arealerne har karakter af skov.

Fra 25. januar 2025 træder en ny landbrugsreform i kraft. En af målsætningerne i landbrugsreformen er at støtte og styrke miljøbeskyttelsen, herunder biodiversiteten. Det bliver derfor i nogen grad muligt, at småbiotoper kan modtage arealstøtte fra 2023 og frem under de generelle støttebetingelser, og ekstra arealstøtte i form af den nye bioordning for biodiversitet og bæredygtighed.

Link til uddybende artikel/hjemmeside med mere viden

På LandbrugsInfo er der artikler omkring naturlig tilgroning, hvor du kan finde inspiration.

Foto: Rikke Rørby Graversen, SEGES Innovation

Naturareal med afgræsning eller høslæt

Omlægning til naturarealer, der plejes med græsning eller høslæt. Græsningstrykket vil for naturarealer være lavere end for arealer med fortsat produktionsformål. Græssende kvæg på naturarealer vil fremme biodiversiteten, da dyrene vil holde vegetationen nede og give en varieret struktur med tråd og tilfældig fordeling af gødning.

Økonomi

Hvis arealerne hegnes med eksisterende værdifulde naturarealer, vil det være muligt at opnå tilskud til afgræsning. I visse tilfælde vil det også være muligt fortsat at få grundbetaling på arealerne. En permanent udlæggelse til natur vil typisk medføre en forringelse af jordens handelsværdi.

Andre gevinster

Afgræsning med et lavt græsningstryk er et effektivt redskab til at sikre, at de nye naturområder udvikler sig til værdifulde levesteder for planter og dyr. Græsarealer har en større CO2 lagring end landbrugsarealer i omdrift.

Regler og krav

Der er en sandsynlighed for, at områderne vil kunne udvikle sig til arealer omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3, og dermed ikke kan dyrkes, sprøjtes eller gødskes igen fremadrettet, ligesom der er en risiko for, at det vil kunne medføre restriktioner ved et senere ønske om udvidelser af en husdyrproduktion. Man skal være opmærksom på, at beskyttet natur kan få konsekvenser for husdyrbrug, f.eks. i form af ammoniakkrav, der skal beregnes i kumulation med andre nærliggende husdyrbrug. Det skal derfor undersøges, om der ligger husdyrbrug, der kan blive ramt af ammoniakkrav, hvis man udlægger et areal, der gror ind i § 3-beskyttelsen.

Se Faktaark om naturpleje og naturtiltag på landbrugsbedriften

Omlægning til natur og indsatser for øget biodiversitet

Vand i landskabet

Hvis man vælger at udvikle arealerne til natur, er der stor mulighed for at skabe ekstra naturværdier og mere spændende arealer, hvis man har mulighed for at få vand tilbage i landskabet. Det kan være i form af nye vandhuller, genåbning af rørlagte vandløb, eller ved at afbryde dræn og skabe nye vådområder. Tiltaget kan også bruges på mindre arealer og kan have en positiv gevinst for jagten på ejendommen.

Placering

På steder hvor grundvandet står højt, eller der er et vandstandsende lag, der forhindrer, at vandet siver hurtigt ned til grundvandet. Steder hvor der ligger dræn og rørlagte vandløb, der ikke afvander anden mands arealer.

Ulemper

Der kan være en risiko for grundvandet i de tilfælde, hvor der skabes direkte kontakt til det primære grundvandsmagasin ved f.eks. gravning af et vandhul. Det kan øge risikoen for, at forurenende stoffer trænger ned i grundvandet. Ofte vil der dog være et overfladenært sekundært grundvandsspejl, og risikoen for forurening er lille, når arealerne ikke sprøjtes og gødes. Det er dog vigtigt, at tiltagene godkendes af kommunen.

Regler og krav

Det kræver landzonetilladelse fra kommunen at anlægge et vandhul, og vandhullet vil ofte blive omfattet af naturbeskyttelseslovens regler inden for en kortere årrække. Derfor skal man være opmærksom på, at det ofte ikke er muligt at nedlægge vandhullet eller vådområdet igen.

Som jordejer har man pligt til at vedligeholde sit vandløb og dræn samt sørge for at lede vandet fra opstrøms beliggende arealer videre. Derfor er det vigtigt, at man kontakter kommunen og hører om mulighederne for at ændre på afvandingsforholdene.

Økonomi

Der har igennem de seneste år været flere forskellige tilskudsordninger til plantning af småbeplantninger og læhegn. Undersøg hos Landbrugsstyrelsen og Naturstyrelsen, hvilke aktuelle tilskudsordninger, der kan være relevante. Jagtlejen afhænger bl.a. af efterspørgslen på jagt i området, arealernes egnethed og vildtbestanden.

Foto: Anne Erland Eskildsen, SEGES Innovation.

Jagt

Der er stor mulighed for at områder, der tages ud af drift og indrettes til vildtremise, kan understøtte en høj jagtværdi på arealerne. Ved at planlægge beplantning, placering af vandhuller mv. kan arealet opnå en stor værdi – enten som udlejningsjagt eller til egen jagt.

Økonomi

Der har igennem de seneste år været flere forskellige tilskudsordninger til plantning af småbeplantninger og læhegn. Undersøg hos Landbrugsstyrelsen og Naturstyrelsen, hvilke aktuelle tilskudsordninger, der kan være relevante.

Andre gevinster

Det vil ofte være muligt at kombinere tiltag for jagt med tiltag for natur og biodiversitet. Den største gevinst for natur og biodiversitet opnås ved at anlægge permanente tiltag og ved at undgå fodring i nærheden af sårbare naturområder som vandhuller og moser.

Regler og krav

Undersøg hos kommunen, om der er regler, der kan være en forhindring for plantning. Det er eksempelvis ikke tilladt at plante inden for sø- og åbeskyttelseslinjen og inden for fortidsmindebeskyttelseslinjen. Er det beplantede areal større end 0,5 ha, betragtes det som skovrejsning og skal anmeldes til kommunen.

Solceller

Jorden udlejes til solcelleanlæg, og jorden kan stadig udnyttes uden brug af pesticider – både i konventionel og økologisk drift. Godkendelse af anlæg og drift udføres normalt af virksomheder med speciale inden for området. Der vil være mulighed for at benytte arealet til aktiviteter, der kan forenes med solcelleanlægget, f.eks. afgræsning med får.

Andre gevinster

Der er flere muligheder for at kombinere med anden anvendelse af arealerne, f.eks. afgræsning med får.

Ulemper

Anlæg af et større solcelleanlæg kræver udarbejdelse og høring af en lokalplan. Herefter skal projektet godkendes. Mindre anlæg kræver ikke en lokalplan, men det vil ofte indgå i en lokalplan, om der må være solcelleanlæg i området.

Eksempler hvor dette virkemiddel er brugt

I Varde Kommune har DinForsyning lavet en aftale med en lodsejer om beskyttelse af en kildeplads, hvor en del af indsatsområdet bl.a. er udlagt til solcelleanlæg med får, der græsser, læs mere her: Under markerne er der rent drikkevand til de næste 100 år.

Foto: Colourbox

Salg og jordfordeling

Salg

Hvis du som lodsejer ikke ønsker at omlægge til en anden produktion eller natur, har du også muligheden for at sælge din jord. Inden du sælger din jord, skal du være opmærksom på, om du dermed mister harmoniareal og kan miste frihedsgrader i forbindelse med din produktion.

Læs mere:

Ønsker du at afhænde din ejendom, som er berørt af rådighedsindskrænkninger om pesticidfri arealanvendelse?

Jordfordeling

Der tilbydes generelt ikke jordfordeling i BNBO-indsatsen med drikkevandsbeskyttelsen. De enkelte kommuner kan dog ved egenbetaling vælge at bruge jordfordeling som et værktøj. Pilotordningen med multifunktionel jordfordeling har i perioden 2020-2021 arbejdet med drikkevandsbeskyttelse og jordfordeling, men i 2023 findes ingen landbrugsordninger, som reelt kan tilbyde at afholde omkostningerne til en jordfordeling.

På LandbrugsInfo er der skrevet artikler omkring jordfordeling, bl.a. disse:

Jordfordeling og mageskifte

Flytning af boring

Det er sjældent muligt at få flyttet en boring, da dette vil have været vurderet, inden du modtager henvendelse fra vandforsyningen eller kommunen. Men du kan altid spørge ind til muligheden. I mindre indvindingsområder kan det måske være muligt at flytte boringen, så det beskyttede område ikke defigurerer marker.

Referencer

Miljøstyrelsen
- Grundvandsbeskyttelse

Vejledning om
grundbetaling
og tilskudsberettigede
arealer 2023

Skovrejsning
og grundvand

Hvis du vil vide mere
om grundvand

